

Egy független vidéki egyesület munkája

Egységben az erő

Szeretném bevezetőül megköszönni, hogy új szakmai folyóiratunk lehetőségét nyújt egy, *Bereczky Laci* szavaival élve, „nem egészen önkéntesen és dalolva” – nyugdíjba vonult könyvtárigazgatónak arra, hogy ismét a könyvtárosok színe elé lépjen sorával. A négy évvel ezelőtti nyugdíjaztatásom körülményeiről *Tuba Laci* adott őszinte képet az akkori *Könyvtárosban*. Ezt én a pártállam egyik utolsó negatív megnyilvánulásának tekintettem, amely nagyon emlékeztetett a Közgazdasági Egyetemről való – ugyancsak nem önkéntes – távozásomra. Javíthatatlan optimista lévén, egy darabig vártam arra, hogy talán akad olyan szakmai testület, amelyik számít az „átlagosnál magasabb, európai szintű szakmai ismeretei”(m)-re (ezt az egykori minősítéséből idéztem), ez azonban nem következett be. Volt munkahelyem, a Győri Városi Könyvtár, az „Egy könyvtáros pályaképe” c. füzettel búcsúzott el tőlem, többek között *Gerő Gyuszi* megindító őszinteségű visszaemlékezésével.

Egyébként ő volt az, aki többször kért arra, hogy a *Levelező/lapjában* a „Még itt vagyunk” rovatban szólaljak meg. Ezt a lehetőséget nem vettem igénybe, talán azért, mert nem éreztem mögötte azt, hogy valóban kíváncsi ránk a szakma, vagy csak mi, a munka éltető folyamából kimaradó nyugdíjasok akarjuk ezt a kikapcsolódást kompenzálni. Ezért, miután szakmai jelzés nem érkezett, más pálya felé fordultam, ahol idegen nyelvi ismereteimet és egykori közgazdasági tanulmányaimat együtt tudtam hasz-

nosítani. Így lettem szerződéses munkatársa a salzburgi *Czipin and Partner* manager tanácsadó cégnek. Ez a cég Európa több országában végzett tanácsadói munkát és legújabban Magyarország is érdekkörébe tartozik. Két évet töltöttem el náluk és ezalatt országunk legnagyobb műbőr- és padlókárpitüzemének, a Győri *Graboplast Rt.*-nek munkáját szervezték át és tették lehetővé azt, hogy a vállalat a piacainak összeomlása ellenére, talpon tudjon maradni, sőt az évet nyereséggel zárta. Persze, gyakran bosszankodtam azon, hallván a külföldi tanácsadók sokszor nagyon egyszerű, de célravezető javaslatait, hogy ez miért nem jutott nekünk eszünkbe, miért kell nekünk ezért súlyos pénzeket külföldi cégeknek kifizetnünk. Nekem a két év arra volt jó, hogy a nyugdíjazásom miatt kissé megingott önbizalmam helyrebillenjen, és anyagilag is lépést tudjak tartani a magyarországi inflációval. Ismerem azt, hogy a mai fiatalok családalapítási, lakáshoz jutási gondjai nem csekélyek, mégsem tudok szó nélkül napi-rendre térni, hogy „édes hazánk” ilyen méltatlanul bánjon el azzal a generációval, amelyik a II. világháború után felépítette ezt az országot. A másik terület, ahol úgy éreztem, hogy akad még tennivalóm, az egyesületi élet volt. Európát járva tapasztaltam azt, főleg a német nyelvterületen, ahol többször megfordultam, hogy a szakmai műhelymunka nemcsak az intézmények kereteiben folyik, hanem sok kezdeményezés, projekt és program fogalmazódik meg a könyvtáros egyesületekben és a kivi-

telezés is az egyesületi keretekben bonyolódik le. Erre azonban a mi akkori „demokratikus centralista” felépítésű egyesületünk nem volt alkalmas. Ezért újult erővel láttam hozzá az egyesületi reform megvalósításához. Ezt még 1986-ban fogalmaztam meg először éves beszámolómban: alakuljon át az MKE az egyes, független megyei egyesületek szövetségévé. Akkor olyan vád ért, hogy fel akarom robbantani az egyesületet, az eltelt idő azonban igazolta azt, hogy az egyesület megújulását demokratikus fejlődését tartottam szem előtt. Ezért vállaltam el a részvételt az MKE új alapszabályát előkészítő bizottságban. A szövetség gondolatával itt még magamra maradtam, megvalósult azonban az az elképzelés, hogy a megyei szervezetek „származtatott jogi személyként”, önállóan gazdálkodó szervezetekké válhattak az új alapszabály szerint.

Az igazi függetlenség lehetőségét végül is az új egyesületi törvény hozta meg a mi számunkra. Gyorsan éltünk ezzel a lehetőséggel és az országban elsőként, 1990 decemberében megalakítottuk a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületét, (KKKE), amely a Győr-Moson-Sopron Megyei Cégbíróságon nyert bejegyzést. Azóta már más megye is követett bennünket a függetlenné válás útján: alapszabályunkat mintául véve, Csongrád megye könyvtárosai is bejegyezték önálló egyesületüket.

Tisztázatlan maradt még egy ideig az MKE-hez való viszonyunk. Ennek alapszabályzatban is lerögzített rendezését a legutóbbi MKE közgyűlésen értük el. Egyesületünk először a „társult egyesület” jogi formájában kívánta volna hangsúlyozottan kifejezésre juttatni önállóságát, ezzel szemben az MKE Elnöksége a „testületi tag egyesület” megfogalmazást javasolta. Tekintettel arra, hogy ez a megfogalmazás is megadta számunkra a belső és külső függetlenség lehetőségét, elfogadtuk azt, és ma ebben a

szervezeti formában kapcsolódunk az MKE-hez. Ennek alapján egyesületünk tagjai egyidejűleg tagjai lettek az MKE-nek is, azonos jogokkal és kötelezettségekkel. A szövetség gondolata jelenleg nyugszik, azonban lehetségesnek tartom azt, hogy az önálló egyesületek számbeli növekedése után ez a gondolat ismét előtérbe kerülhet.

A továbbiakban szeretnék azzal foglalkozni, hogy miben látom az önállóságunk előnyeit. Az első pont, amelyben előre léptünk, a demokrácia fejlődése, szélesebb körben való érvényesülése. Véleményem szerint ez alapvetően fontos, mert nem kevés idő kell ahhoz, hogy lekopjanak ró-lunk, vagy inkább kikopjanak belőlünk a pártállami 40 esztendő strukturális és gondolkodásbeli korlátai. Az önállóságot és a demokráciát nem elég deklarálni, azt az életben is meg kell valósítanunk. Természetesen olyan formában, hogy az együtt jár-

jon a döntéseinkért és tetteinkért való teljes felelősségvállalással. Sokat és értelmesen kell vitatkoznunk, tanulunk kell a demokrácia alapjait: tolerancia mások iránt, az erőszak minden formájának elvetése, a vélemények szabadságának messzemenő biztosítása mind egy-egy lépcsőfok lehet a demokrácia teljes megvalósítása felé, és még egy fontos tényező: a megújulás szükségességének elfogadása, beleértve ebbe önmagunk megújulását is.

Önállóságunk előnyei a külkapcsolatok terén is jelentkeztek. Már évek óta tart ez a kapcsolat a Burgenland Tartományi Könyvtáros Szövetséggel: évente váltakozva rendezünk előadásokat, vitákat, irodalmi esteket stb. Ilyen volt például *Gerald Schlag* tartományi múzeumigazgató előadása Burgenland 70 évéről (Mattersburgban), vagy az általunk az MKE támogatásával rendezett Széchenyi emlékünnepe Nagycenken, ahol *dr. Stier Miklós*, a Collegium Hungaricum (Bécs) igazgatója, *dr. Haraszti Erika* ny. tud. főmunkatárs (Győr) és *dr. Kovács Ferenc* plébános (Nagycenk) voltak az előadóink.

Tapasztalatcsere látogatásaink is szervezetteren folynak: részben a budapesti nagy könyvtárakat látogatjuk (OSZK, MTA, Parlamenti Könyvtár, Közgazdasági Egyetem Könyvtára stb.), részben az „Útunk Európa felé” program keretében a bécsi Nationalbibliothek, az Universitätsbibliothek, a linzi és a grázi Universitätsbibliothek szerepelt útiterveinkben. A múlt évben a müncheni Statsbibliothekban jártunk, legutóbb pedig Salzburgban voltunk, ahol a polgármester úr és a Városi Magisztrátus vendégei voltunk. Útjainkat saját erőből rendezzük meg, állami támogatást erre nem vettünk igénybe, sőt a visszafoadás költségei is bennünket terhelnek. Ezek az utak nagyon alkalmasak arra, hogy a könyvtárosok egymást is jobban megismerjék és közelebb kerüljenek egymáshoz. Újabban Szlovákia felé és nyitottunk: ugyancsak az MKE anyagi támogatásával két dunaszerdahelyi könyvtáros ismerkedett a magyar könyvtárügygel és intézményeivel. Megállapodás született közreműködésünkkel a Burgenlandi Tartományi Könyvtár és a Kisfaludy Károly Könyvtár között. Ösztöndíjasok cseréje tárgyában: évente egyszer kétéves tanulmányútra nyílik lehetőség ebben a keretben. Sajnos az erfurti kapcsolat szünetel, ezzel szemben jól folytatódik a Sindelfingeni Városi Könyvtár és a Győri Városi Könyvtár között évek óta meglévő csere.

Sokat jelent az, hogy továbbképzési foglalkozásainkon lehetőséget tudunk nyújtani tagjainknak arra, hogy ismereteiket elmélyítsék. Gondolom, hogy a hozzánk ellátogatott előadók is igazolni tudják ezt az érdeklődést. Megyénk könyvtári életéről, így a KKKE tevékenységéről is, a Kisfaludy Károly könyvtárban szerkesztett és előállított „Kisalföldi Könyvtáros” c. szakmai híradó nyújt kielégítő tájékoztatást, természetesen ennek a megalkotásában egyesületünk tagjai is közreműködnek.

Mint napi munkából felszabadult nyugdíjas, jobban látom azokat a nehézségeket, amelyeket a rendszerváltozás megvalósítása, az öröklött struktúrák felesleges elemeinek felszámolása stb. mellett a könyvtárak léteért való küzdelem jelent a mai aktív dolgozók számára. Egyesületünk elnökségének most nyugalomba vonult tagja, *Mészáros Józsefné*, sokat tudna beszélni arról, mennyi erőfeszítést, utánajárást és divatos szóval „lobblyzást” jelentett, míg a győri szakszervezeti hálózat felszámolásra ítélt egységeit sikerült épségben bevezetnie a Győr megyei jogú város önkormányzata által fenntartott Városi Könyvtár hálózatába, és ez az átvétel a gyakorlatban azt is jelentette, hogy a városi önkormányzat mintegy 2 millió forint támogatást is nyújtott a hálózat további fenntartásához. El kell mondanom azonban azt, hogy míg egyik szemem nevet, a másik sírni kényszerül: rendkívül sajnálatos és számomra érthetetlen az, hogy ez az átvétel szinte egybeesett az Iskolai Könyvtári Központ győri ellátószervezetének teljes felszámolásával. Ez az ellátó rendszer 1980 óta működött, és annak idején Észak-Rajna-Vesztfália tartomány (Gelsenkirchen város) példája nyomán vezették be Győrött és országosan is úttörő kezdeményezésként tartották számon. Véleményem szerint az iskolák önállóságának hangoztatása nem jelenthet elegendő alapot az ellátó szervezet megszüntetésére.

Azt hiszem, KELLE néhány sorban a jövőre vonatkozó elképzeléseinkről is írnom. Hírt adtunk már arról, hogy a sárospataki vándorgyűlés alkalmával szerettük volna bejelenteni a „Magyar Könyvtárügyért” Alapítvány megszületését. Ez akkor elmaradt az ukrán határrendészeti szervek „marasztaló” magatartása miatt. Ez a kezdeményezés, amelyet *Mészáros Antal* tagtársunk, a KKKÉ és jómagam indítottunk el, az MKE nagyvonalú tá-

mogatásával egyre szélesedik. Szervezetek, egyének csatlakoznak az alapítványhoz és itt szeretnék emlékeztetni arra, hogy az alapítvány a „szegény könyvtárosok két krajcárját” – is várja, tehát szükségünk van a kisebb adományokra is. Befizetési lapot az alapítvány titkáratól lehet kérni és az adomány az adóalapból leírható. (Szalai Gáborné, Kisfaludy Károly Könyvtár, 9002 Győr Postafiók 120.) Tervezzük emlékérmek kibocsátását, amelyet *Lebó Ferenc* éremművésszel szeretnénk megterveztetni, aki több pénzérme neves tervezője. Az érme bronzból és ezüstből fog elkészülni.

Másik nagy vállalkozásunk 1993. évre a 25. vándorgyűlés győri megszervezése. Fővédnökségét *Kolozsváry Ernő* úr, Győr megyei jogú város polgármestere vállalta el. Az előzetes tervezés már megindult, várjuk a tagság aktív közreműködését abban, hogy tegyenek javaslatot arra, mit várnak a vándorgyűléstől, és mi-

vel tudnának hozzájárulni a maguk részéről a vándorgyűlés sikeres lebonyolításához. Egyidejűleg fogjuk megrendezni a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés segítségével az Alpok-Adria Munkaközösség könyvtárainak találkozóját, amely legutóbb Schioban került megrendezésre. Azóta bizony nagyot változott a világ és gondolom, hogy rajtunk kívül sok

mondanivalója lesz a horvát, szlovák és szlovén könyvtárosoknak.

Remélem, sikerült átfogó képet adnom egy függetlenné lett vidéki egyesület munkájáról. Szeretném még hozzáfűzni azt, hogy bárkinek szívesen adjuk át tapasztalatainkat, megtartva azt a jelszavunkat is: „Egységben az erő”.

Mezei György

Bepillantás a városi könyvtárak 1991. évi gazdálkodásába

A Könyvtári és Informatikai Kamara Városi Tagozata gazdasági bizottságot hozott létre, és megbízott annak vezetésével. A bizottság létrehozásának az volt a célja, hogy az javaslatot tegyen a pénzügyi kormányzatnak az 1993. évi könyvtárfinanszírozási normatívákra.

A megalakulást követően kérdőívet állítottam össze, amelyet a KIK titkársága változtatás nélkül megküldött a könyvtáraknak. Május hó folyamán 110 kérdőív érkezett vissza.

Az 1991. évi TEKE statisztika alapján 143 városi könyvtár van, ha nem számítjuk közéjük a megyeszékhelyeken működő városi könyvtárakat. A 143 könyvtárból 96 küldte vissza a kérdőíveket, ami 67%-os mintát jelent. A beküldők közül 2 könyvtár nem szerepel a Tekében, 2 könyvtár budapesti központi fiókkönyvtár, 4 könyvtár községi, 6 pedig megyeszékhelyen működik.

A kérdőíveket lakosságszám szerint növekvő sorrendbe csoportosítottam, ez volt végig az elsődleges rendezőelv. Először megvizsgáltam, hogy az 1991. évi tényleges kiadások alapján hány forint volt a lakossági fejkvóta könyvtáranként. Azért ezzel kezdtem, mert a tagozat ülésein általában ez vetődött fel mint finanszírozási lehetőség, csak az összegre nem sikerült mindenki számára megfelelő javaslatot tenni. A 110 könyvtár adatai alapján a legmagasabb összeg 1353,- Ft/lakos volt, s a legkisebb pedig 62,- Ft/lakos.

Fejkvóta	1991. évi tény	1992. évi előirányzott
100 Ft alatt	4%	3%
100–200 Ft között	32%	21%
200–300 Ft között	33%	34%
300–400 Ft között	18%	23%
400–500 Ft között	10%	10%
500–600 Ft között	2%	6%
600–700 Ft között	–	2%
1000 Ft felett	1%	1%
	100%	100%

Az 1992. évi előirányzatok alapján javult a helyzet. A 36%-ról 24%-ra csökkent a 100–200,- Ft/lakos fejkvótával rendelkezők száma, 6%-kal nőtt a 400,- Ft felettieké. A középmezőny 200–400,- Ft között helyezkedik el, arányuk 51%-ról 57%-ra emelkedett. Ha a könyvtárak a településszámmal arányosan nagyobb alapterületen működnének, arányosan több könyvtárost foglalkoztatva, arányosan többet gyarapítva az állományt, azaz ha az 1984. évi szakmai irányelvek megvalósulásában előbbre járnánk, nem látnám akadályát a fejkvóta meghatározásának. A fenti szempontok adatainak ismeretében azonban, amiket a későbbiekben közlök majd, ezt a megoldást nem tartom demokratikusnak. Számításokat végeztem, hogy a lakosságszámmal arányos fejkvóta bevezethető lenne-e, de épp azért, mert az azonos nagyságú települések könyvtárai között nagy az eltérés, ez sem megvalósítható. Állításom igazolására néhány adat.

Településnagyságonként vizsgáltam meg a következő adatokat:

Alapterület: 100–2000 m²

	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-1000	1000-1500	1500-2000
5-10 ezer lakos	20%	24%	16%	28%	8%	-	-	-	-	-	4%
10-20 ezer lakos	2%	11%	20%	15%	12%	6%	9%	6%	6%	9%	4%
20-30 ezer lakos	-	-	20%	13%	7%	26%	7%	20%	7%	-	-
30-60 ezer lakos	-	-	-	14%	-	14%	7%	7%	7%	37%	14%

Könyvbeszerezés 200 db-tól 2500 Ft felettig

	200-300	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-1,5	1,5-2	2,0-2,5	2,5 felett
5-10 ezer lakos	4%	4%	4%	11%	22%	11%	4%	11%	18%	4%	-	7%
10-20 ezer lakos	-	-	4%	2%	2%	2%	7%	9%	33%	25%	9%	7%
20-30 ezer lakos	-	-	-	-	-	-	-	-	21%	36%	-	43%
30-60 ezer lakos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20%	20%	60%

Könyvtáros létszám 2 főtől 20 főig

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	10-15	15-20
5-10 ezer lakos	14%	-	19%	24%	19%	14%	-	5%	-	5%	-
10-20 ezer lakos	-	2%	7%	9%	20%	11%	13%	11%	-	27%	-

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	10-15	15-20
20-30 ezer lakos	-	-	-	-	7%	-	7%	29%	-	57%	-
30-60 ezer lakos	-	-	6%	-	-	-	-	-	-	47%	47%

20 000 lakosig a legváltozatosabb a kép. Nagy a szóródás. Szinte minden nagyságrendnek van közülük képviselője. Nem mondhatjuk el azt, hogy általában az ekkora lakosú településeknél átlag 4-500 m² a könyvtár alapterülete, könyvbeszerzési átlaga 1000 és 2000 kötet között, és a könyvtárosok létszáma 8-10 fő között van. És ezek még csak mennyiségi adatok, nem tükrözik a könyvtárépületek állagát, belső felszereltségét, a beszerzett könyvek féleségét, értékét, a könyvtárosok szakképzettségét. Ennek reprezentálására néhány adat.

Alapterület (szélső értékek)

Lakosság	alapterület m ² legnagyobb	alapterület m ² legkisebb
5 000- 7 500	1550	141
7 500-10 000	550	180
10 000-12 500	1340	211
12 500-15 000	810	226
15 000-17 500	1625	350
17 500-20 000	1600	400
20 000-25 000	760	300
25 000-30 000	872	457
30 000-40 000	2018	420

Könyvbeszerzés

Lakosság	legtöbb gyarapodás db	legkevesebb gyarapodás db
5 000- 7 500	5147	553
7 500-10 000	1585	461
10 000-12 500	2030	597
12 500-15 000	2512	498
15 000-17 500	2256	1038
17 500-20 000	6263	944
20 000-25 000	4087	1311
25 000-30 000	3387	1324
30 000-40 000	6220	1489

Önkormányzati támogatás

Lakosság	legtöbb E Ft	legkevesebb E Ft
5 000- 7 500	7 713	1470
7 500-10 000	4 800	1179
10 000-12 500	6 694	1718
12 500-15 000	5 557	1700

Lakosság	legtöbb E Ft	legkevesebb E Ft
15 000–17 500	7 440	3072
17 500–20 000	10 476	2541
20 000–25 000	7 190	1942
25 000–30 000	7 933	3090
30 000–40 000	10 875	3117

Lakosság/Ft támogatás (fejkvóta)

	legnagyobb	legkisebb
5 000– 7 500	1353	127
7 500–10 000	488	129
10 000–12 500	550	155
12 500–15 000	480	125
15 000–17 500	471	192
17 500–20 000	573	141
20 000–25 000	314	62
25 000–30 000	268	123
30 000–40 000	305	97

Bértömeg és könyvtár

Lakosság	legnagyobb E Ft	legkisebb E Ft
5 000– 7 500	4334	505
7 500–10 000	3318	836
10 000–12 500	4691	1639
12 500–15 000	3644	934
15 000–17 500	4950	2239
17 500–20 000	5948	1849
20 000–25 000	4765	1205
25 000–30 000	5509	2817
30 000–40 000	7976	2663

A tagozati üléseken felmerült a költségvetés szerkezete. Hol, mennyi a bér-és dologi kiadások aránya. Ezt is kigyűjtöttem. A szakma 40-60%-os bér-, dologi arányt tartana elfogadhatónak, ezt azonban egy könyvtár sem éri el.

Bér- és dologi kiadások aránya

	40–50 %	50–60 %	60–70 %	70–80 %	80–90 %
5–10 000	–	23	27	42	8
10–20 000	4	16	49	24	7
20–30 000	–	36	28	36	–
30–60 000	–	7	29	50	14

A táblázatból kitűnik, hogy a 40–60%-os arány létrehozása, azaz a béreket 40%-nak véve, a költségvetés felbruttósítása 100%-ra a mai gazdasági helyzetben elképzelhetetlen.

Az épületek fenntartása különböző terheket ró az önkormányzatokra. Ezt a költségnemet azért vizsgáltam meg, mert volt olyan elképzelésem, hogy amit ki

kell fizetni, azt ki kell fizetni, azaz az épületfenntartási és működési kiadásokat fizesse meg az állam, mi csak a szakmai kiadásokra adjunk normatív javaslatot. Az épületfenntartási kiadásokat vizsgálva az összköltségvetés arányában a következő a kép.

Épületfenntartási kiadások aránya

lakosság	nincs	0-5 %	5-10 %	10-15 %	15-20 %	20-25 %	25-30 %
5-10 000	0	15	33	26	15	7	4
15-20 000	7	7	17	36	7	18	8
20-30 000	31	—	15	23	15	8	8
30-60 000	15	23	8	31	8	15	—

A legnagyobb városoknál jelentkeznek az, hogy integrált intézményben működik a könyvtár, és így nem önálló gazdálkodó, nem terheli épületfenntartási kiadás.

A működési kiadások aránya

	—	0-5 %	5-10 %	10-15 %	15-20 %	20-25 %	25 felett %
5-10 000	0	35	31	11	15	4	4
10-20 000	4	7	24	36	7	22	0
20-30 000	0	20	30	10	30	10	0
30-60 000	0	21	29	21	21	0	8

Ha összegeket is nézünk a %-ok mögött, jobban érzékelhetők az eltérések. Megnéztem az azonos alapterületű könyvtárak épületfenntartási kiadásainak szélsőértékeit, amelyeknél természetesen nem vettem figyelembe az átlagszámításokat, mikor a javaslatot készítettem.

Épületfenntartási kiadások szélsőértékei

300 m ²	1006 E Ft	136 E Ft
400 m ²	1653 E Ft	205 E Ft
500 m ²	1664 E Ft	145 E Ft
800 m ²	1060 E Ft	561 E Ft
900 m ²	939 E Ft	120 E Ft
1000 m ² felett	2581 E Ft	1248 E Ft

Működési kiadások szélsőértékei

300 m ²	991 E Ft	46 E Ft
400 m ²	1410 E Ft	94 E Ft
500 m ²	1363 E Ft	276 E Ft
800 m ²	1488 E Ft	159 E Ft
900 m ²	835 E Ft	108 E Ft
1000 m ² felett	1870 E Ft	706 E Ft

Megint csak az derül ki, hogy szakmai számítások, s az azokhoz igazodó, felzárkózó könyvtárak híján, nehezen elképzelhető ez a második finanszírozási variáció.

Az épületfenntartáshoz tartozó közvetlen kiadások kiszámíthatók, de a működési költségek könyvtáranként igen eltérőek, s nehezen magyarázhatók.

E javaslat másik része volt, hogy legalább a szigorúan vett szakmai részt, az állománygyarapítást próbáljuk meg összegszerűvé tenni. A szélsőértékeknel hoztam erre adatokat, és a beszerzési arányokat is jeleztem már.

Néhány évvel ezelőtt, a nemzeti könyvtermésből még lett volna mód kiválogatni, hogy melyek azok a művek, amelyeknek „kötelező” a beszerzése, mert nélkülük nem könyvtár a könyvtár. Ennek a beszerzési összege is számítható lett volna. Ma, kis túlzással, azt sem tudjuk, mi jelenik meg. A Könyvtárellátó alig tud meríteni a könyvpiac terméséből. Esetleg az önkormányzati könyvtári éves beszerzések számítógépes feldolgozásával lehetne kezdeni valamit, ez azonban csak a jövő.

Lassan 1994-et írunk, és ott tartunk, hogy a ma is elfogadhatónak, reálisnak tűnő 1984-es szakmai irányelvektől is messze vagyunk. A városi könyvtárak 17%-a felel meg a benne foglalt könyvbeszerzési normáknak, 3%-a a AV dokumentumok előírt gyarapításának. A könyvtárak 56%-a éri el a kívánatos alapterületet.

Jó lenne az irányelv újbóli átgondolása, fogódzónak kellene egy szakmai dokumentum az önkormányzat felé felsorakoztatott szakmai érvek alátámasztásához.

Györgyné Juhász Katalin

Rekviem egy hálózatért? – avagy: egy év múlva újra kezdjük?

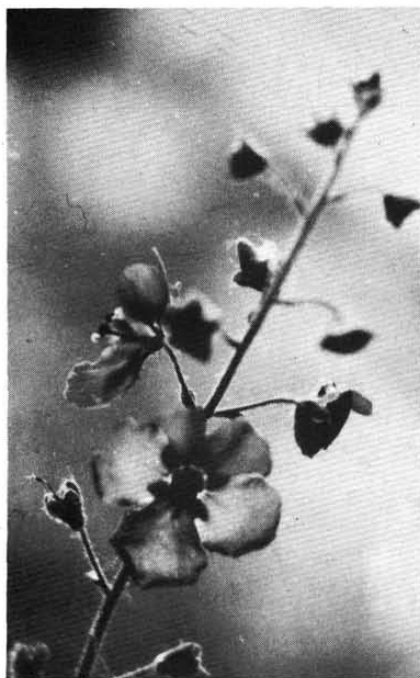
„...egy tanult tehetetlenségi állapot uralkodott el a társadalmon, tanult, hiszen ez nem velünk születik”. „A civiltársadalmi kérdések... minden embert megmozgatnak”. „Minden másnál jobban hiszek a helyi politikában, a szakmai szervezetek keretében megvalósuló, vagy a szakszervezeti politizálásában, esetleg abban, hogy egy-egy értelmiségi szabadon kifejti véleményét”. (*Csepeli György* szociológus gondolataiból.)

Mindez az FSZEK-ben január elején összehívott könyvtárigazgatói értekezlet kapcsán vált személyessé bennem. Az Intézet vezetői fölvetették a könyvtári szervezet radikális megváltoztatásának tervét, amit – úgy tűnik – a Közalkalmazotti Törvény érvényesülését megelőzően, máris elő kellene készíteni. (Egy évvel az éppen ellentétes tendenciájú „részle-

ges önálló gazdálkodás” bevezetése után.)

Az lenne a legfőbb változás, hogy a „rengeteg” igazgató (huszonkét kerület van!) helyett jóval kevesebb, fölöttünk lebegő „régiónők” lenne (ugyanis a nagy könyvtárak fölépülése nem várható a közeljövőben). Az eddigi középvezetők átminősülnének egyszerű szakemberré, jogok és döntési lehetőségek nélkül. Úgymond jobban lehetne gazdálkodni az erőikkel. A felső és a gazdasági vezetés dolga könnyebb lenne, ez biztos – és attól tartok, a hálózaton könnyebb lenne spórolni. (Úgy érzem, szakmai és egyéni érdekek is sérülnének, és a kettő nem is választható külön.)

Déjà vu – mondhatjuk. A főkönyvtári rendszer bevezetésekor sem kaptak a kerületek plusz helyiséget, plusz

lehetőséget, sőt – csak plusz feladatokat. Ha most a szűkös anyagiakon még inkább spórolni akarunk, akár lesz a régiófőnök mögött valamilyen könyvtár, akár nem – a kisebb súlyúvá váló, perifériára szoruló könyvtárakkal megismétlődik, ami a fiókokkal történt: a legerősebbe pumpálja mindenki a pénzt, mivel a feltételek romlását a szervezeti átalakítás nem kompenzálja. (A szegény család esete játszódna le: csak a legnagyobb fiút taníttatják, csak a legnagyobb lányt házasítják ki.) A kisebbekre sem létszám, sem állomány, sem egyéb fenntartói keret nem maradna. Nem túl régen a hálózat zöme egymáshoz hasonló erőben lévő könyvtárakból állt. Mára szinte csak a kerületi főkönyvtárak vannak többé-kevésbé megfelelő lehetőségekkel ellátva. Nem a középvezetők gondatlansága, hanem a helyzet szorította fokozatosan lejjebb a kisebb egységeket. (És még egy, lélektani ok: várak – kapitány nélkül, bizony nem elég erő-

sek.) Az egyik feltétel hiánya magával hozza a másik romlását is: ha kevés az új anyag, kevesebb az olvasó is előbb-utóbb, akkor annyi és olyan „minőségű” könyvtáros sem kell ugye – és így tovább, lefelé.

Ugyanez szükségszerűen játszódna le tehát a nagyobb szervezeti egységek létrehozása esetén is, azzal a különbséggel, hogy a most viszonylag jó erőben lévő kerületi központok zöme is „perifériára szorulna” és lecsúszna – a hanyatlás így az egész várost érzékenyen érintené (ugyanakkor a kicsik közül a ma még életképes fiókok is megszűnnének). Ez spórolás ugyan, de...

Ez a hálózat már nagyon sok mindent kibírt – bizonyos mértékig mindig eredményt is hozó átalakításokat, irányváltásokat. „Gazda szeme hizlalja a jószágot” – ez nagy igazság, de a hálózatnak külön főnöke évek óta nincs. S ebben a harcokkal teli világban végzetesen meghatározó. Ha kérdés, márpedig mostanában kérdés, mire fontosabb költeni, a hálózat – ami a város teljes lakosságát igyekszik ellátni – háttérbe szorul az osztózásnál.

Az is érthetetlen, hogy saját főnökeink – ha már nem „sajátja” egyiküknek sem ez a még így is fantasztikus teljesítményekre képes kerületi könyvtáregyüttes – mintha versenyeznienek abban, ki értékeli kevésbé munkánkat. Talán röstellnek minket, hiszen nem tudományos könyvtár vagyunk, meg a vidék „szebbet” produkál. Hogyan és miért, az más kérdés. Pl. csak bele kell nézni a TEKE 91 könyvtári statisztikába: azonos nagyságú (lakosságszámú) budapesti kerületi és vidéki város: általában a könyvtárak száma három-négyszer annyi, az alapterületük is, a könyvtárosok száma néha még többször annyi – mármint vidéken –, „csak” a forgalom nagyobb a fővárosban (mindig is nagyobb volt). Persze ezt nem a vidék ellen szólónak tekintem (sőt!), mind-

össze az igazságtalan összehasonlítást teszem szóvá.

Itt egy túl nagy főváros van, ez tény, *itt egyötöde lakik az ország lakosságának, és egy-egy kerület átlagban egy városi vidéki város lakosság-számával rendelkezik* (kb. százezer fő). Mondani sem kell, minden nagyvárosnak van városi könyvtárhálózata, városi könyvtárigazgatója. Csak Budapesten „sok” az egy-egy kerületben található könyvtárak (és igazgatók) száma. Arról volt szó, azért marad együtt az FSZEK, mert így védeni és segíteni tudjuk egymást – a Központ és hálózat ereje több, mintha mindenki a kerületéhez tartozna. Nos, úgy látom, azért kell megnyirbálni, mert így „csokorba szedve” soknak tűnünk. (Mint a rossz mesében: ha a cipő kicsi, nem nagyobbat kellene venni, hanem a lábóól levágni???) Van probléma, de mindenre sok megoldási lehetőség is van!

Ha már itt tartunk, azt írja az újság (pl. Magyar Nemzet, 1993. jan. 29.) „Tervek a főváros közigazgatási reformjára” címen, hogy: „A szakmai munkacsoport áprilisi elkészült a lehetséges modellek felvázolásával, s ... megvitatása után – már politikai egyeztetés tárgyai lehetnek... *ebben az évben* mindennek a végére lehet járni.” Egyrészt a helyi közösségek, helyi autonómia természetes egységeit akarják megkeresni, másrészt „célszerű *több közigazgatási körzetre, vagy »alközpontra«* leosztani ... *négyötöt ilyen alközpont* jöjjön létre”, city-konceptió stb.

Tehát nyilvánvalóan várni kellene, *s a főváros reformjával szinkronban*, az után alakítani át az FSZEK szervezetét – és még akkor is nagyon vigyázni az átszervezéssel! Hiszen évente új célokat illetve szervezeti fölállást, hierarchiát stb. kitzúzni – ez a „legrutinosabb túlélő” hálózatot is kiütheti. Nemcsak rugalmasságra, bizonyos mértékű stabilitásra is szükség van a működéshez.

Másik szempont: összekötni a szerkezeti változtatást a közalkalmazotti, vezetői besorolással (pontosabban a be nem sorolással): *ez így a teljes hálózat „leminősítését”, lefokozását jelentí a gyakorlatban*. Ez mindenképpen indokolatlan megkülönböztetés a fővárosi könyvtárhálózat kárára, aminek messzemenő következményei lennének. A középvezetők kiválasztása és megítélése is joga és lehetősége az intézetvezetés *azzal megbízott* embereinek. De itt el kell árulnom egy titkot, mert igen kemény kritikák érnek minket: külső pályázó, miután megtekintett nálunk egy rá váró helyet, és fölmérte a feladatokat illetve lehetőségeket, azt mondta – persze nem hivatalosan: majd bolond lesz gályarabságra vállalkozni (pláne ezért a pénzért). És erre cinizmus nélkül nem lehet a visszaminősítést ajánlani mint megoldást (így: könnyebb életünk lesz, vezetői gondok nem terhelnek majd).

A feltételek és a megfelelő megbecsülés hiányában szükségszerű a kont-raszelekció. Mindenesetre egy világ-város közkönyvtári hálózatának legjobb szakmai kérderei „választódtak ki” elvileg – *kétmillió emberhez sok húsz fő?* Az eredmények is mellettünk beszélnek, és a feléledő lokálpatriotizmus közművelődésre fordítható ereje is a „tömbösítés” ellen szól. (Sőt: az aprófalvak összevonás okozta lecsúszásának „visszacsinálása” most fog igen sokba kerülni az országnak, és így tovább. Legalábbis óvatosabbnak kellene lenni.)

„A szakember kliensei jólétét és érdekeit képviseli, míg az alkalmazott, a bürokrata elsősorban szervezeti érdekeket” (*Huszár Tibor*). Valóban vannak problémák, pl. a vezetői föl-
adatok közé minden szinten hangsúlyozottan odatartozik, hogy kiálljanak beosztottaikért – és így közvetve a lakosság lehető optimális ellátásáért. Ez mindnyájunkra vonatkozik, és nem kényelmes, de kötelező. Kérdés: miért lenne érdemtelen a lecsúszásról

törvényileg szavatolt megmenekülésre a százezer ember közkönyvtári ellátását biztosító – igen nehéz körülmények közt, kis létszámmal dolgozó, gazdasági föladatokat is felvállaló, a keményen változó társadalmi körülményekhez rugalmasan alkalmazkodó – kulturális vezető?

„A nemzet nem más, mint mindennapi népszavazás” – írja Renan. Végül is a Közalkalmazotti Törvény vajon miért született? Talán azért, hogy stabilabb feltételeket biztosítsanak egy, a társadalom számára nagyon is fontos vezetői (és nem vezetői) rétegnek? Közhely, de leírom: miért fontos a közművelődési-könyvtári munka? Mert nem jancsiszöveget, hanem kultúrát „közvetítünk” – és ez alapjaiban befolyásolja a nemzet, a társadalom életképességét – különösen idehaza. Így munkánk szolgáltatás és szolgálat is egyben – mindig is az volt.

Első eset, hogy reális besorolási lehetőséget adnának a könyvtárosoknak – így jobb erőkoncentrálnálási lehetőséget biztosítva a munkavégzéshez.

Mitől legyen jó szakember, komoly erkölcsi és anyagi felelősséget miért vállaljon pl. egy fiókvezető, ha nem más (sőt egy húsz éve plusz felelősséget, izgalmakat vállaló kerületi vezető sem); mint egy tizenötödik beosztott könyvtáros bárhol az országban? A törvény megadja a kerületi könyvtárvezetők (igazgatók) besorolását egyértelműen, és a fiókvezetők valamilyen formában való kiemelésére is biztosan van valami lehetőség. Valóban most „tanuljuk a demokráciát”, valóban meg kell szoknunk, hogy saját jogainkhoz ragaszkodjunk, saját érdekeinket és egymás érdekeit is védjük.

„Saját sorsunk kézbevétele nélkül a megmaradás nem lehetséges”, „a szabadság megtartása is fantasztikus erőfeszítést igényel”.

Budapesten lassan egy közművelődési könyvtárhálózat maradt, a miénk. A lakosság érdeklődése érthetően és észrevehetően növekszik. Az ország vezető és szakembergárdája is ide koncentrálódik stb. A tudományos és szakkönyvtárak semmit nem tudnak átvenni a látogatókból, és a feladatkörük is más. Együtt tudjuk ellátni a lakosságot – és nem szabad azt hinni, hogy tőlünk csak lektúrt visznek!

Az ország *egyedül kulturális szintjét tekintve versenyképes* a világban. Mi csak erre építhetünk: ezt mindenáron meg kell őrizni. Ezen spórolni (vagy legfőbb erején, a szakembergárdán) – ezt egyetlen tőkés sem engedné meg magának.

*

Bízva a demokráciában zárom hozzászólásomat: a többi kulturális dolgozóéval azonos elbírálást, besorolást kérek az FSZEK hálózatában is, és valóban alaposan megfontolt, későbbre halasztott változtatásokat. Talán a fenntartók is fölmérik, mit ér ez a Fővárosi Könyvtár. A főigazgató úrnak mindenesetre bizalmat szava-

zott a hálózat és a Fővárosi Önkormányzat is. Mint egyszemélyi felelős vezető dönt.

A Fővárosi Könyvtár *nem akármilyen* része a magyar kulturális intézményrendszernek, a magyar kultúrának.

Végül ismét a szociológussal szólnék:

„...látom a tiszta és civilizált Budapestet. Ha nem lenne bennem a remény és nem vizionálnám a másik Magyarországot, akkor nem tudnék itt élni... A másik Magyarország egy szellemi Magyarországot.”

Ottovayné Ecsedi Klára

Tisztelt Szerkesztőség!

Egy kivénhedt (többek által levitézlettnek titulált) könyvtárosként, informatikusként (az utóbbit nem szégyellem), szólok hozzá felhívásukra a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, mondhatnám az új *Könyvtáros* végre-valahára megjelent első számához.

Jó hír: Megjelent a könyvtárosok folyóiratának első száma. Elég érthetetlen módon meglehetősen hosszú ideig, majdnem egy teljes évig húzódott, amíg erre sor kerülhetet. Hozzá kell fűznöm: kissé érthetetlen ez olyan rendszerváltás után, amelynek miniszterelnöke egy volt könyvtár-igazgató. A lényegen azonban ez mit sem változtat, a fő, hogy a lap végre megjelenhetett... Mindezért persze legkevésbé a volt könyvtáros, most miniszterelnök kollégánk a felelős, az általam nagyrabecsült illetékes miniszter se, inkább azok, akik bürokratikus akadályokat állítottak a lap megjelenése elé. Szerencse, hogy a Könyvtárellátó Vállalat felismerte – akárcsak az MKM Könyvtári Osztálya – a folyóirat megjelentetésének szükségességét és a megfelelő módon – legalábbis eddig – támogatja.

Rossz hír: A „puha diktatúra” utolsó időszakában az „előd”, a *Könyvtáros* kezdett „fellazulni”, „izgalmas”, vitákra ingerlő, sőt készletű lappá válni. Barátaim, sőt közeli barátaim a lap szerkesztői, mégis meg kell kockáztatnom, hogy ezt a színvonalat a mostani kiadásnál nem sikerült elérniük. Tudom, hogy igazságtalan dolog egyetlen lapszám alapján ítélni, s különben is, az okokért legkevésbé a szerkesztőség a felelős. A komponenseket az alábbiakban próbálom összefoglalni.

1. *Nincs meghatározva* (most sem), hogy kikhez kíván szólni a lap. Nincs tisztázva a „könyvtáros” fogalmának identitása, ezt végre – kihasználva a rendszerváltás nyújtotta lehetőségeket – be kellene látni. Egyébként is (igazán nem az én – többek által megkérdőjelezett – működésemhez kapcsolódó) megállapításként mondom, hogy a szakkönyvtári tevékenység élesen – sajnos – elválk a közművelődési könyvtárositól. A kívánalom – ha úgy tetszik: – társadalmi szükség-szerűség – az lenne, hogy a kettő találkozzék egymással. Ma ez még csak inkább reménység.

2. Jó lenne tisztázni, hogy a lap az olvasók fóruma-e vagy a hivatalos szervek hivatalos lapja. A most megjelent szám inkább az utóbbira látszik utalni. Mondjam-e, indokoljam-e, hogy manapság inkább a civil könyvtáros társadalom fórumára lenne szükség, ami azt jelenti, hogy hivatalos közlemények helyett olvasói (könyvtárosi) vélemények, ellenvélemények, vitacikkek közlésére lenne szükség. Így lehetne egy élő, izgalmas lapot kialakítani.

3. A lap megváltozott címe nincs összhangban tartalmával. Az utóbbi

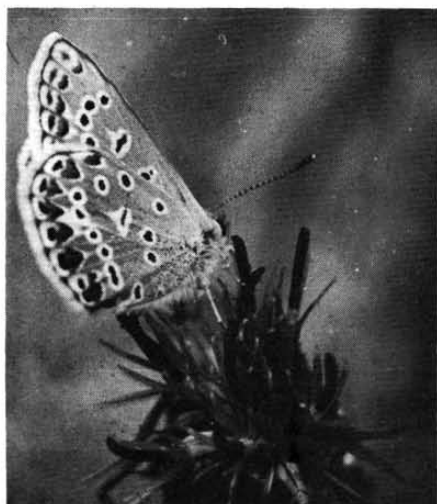

ugyanis azt sugallaná, hogy egy megváltozott, a könyvtárosok számára meghatározott könyvajánlásokat sugalló folyóiratról van szó. Az én számomra BuB – a *Buch und Bibliothek* – lenne a követendő példa. A könyvismertetés – bármilyen színvonalas is a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárosban* – nem azonos ezzel. Színvonalas, kritikai állásfoglalást is vállaló (szignóval jelzett) annotációkra lenne szükség, a „könyvszakma” dolgozóit ez segítené egyre nehezebb munkájukban.

4. Konceptcionális kérdés, ezért – belátom – nem a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* hasábjain eldöntendő kérdés a könyvtárügy és a szakirodalmi tájékoztatásügy viszonya. A lap 1992. évi decemberi számában közölt törvényi szabályozási koncepció szerint (Sóron László) úgy tűnik, hogy ezt az egész tevékenységet (ideértve a szakirodalmi tájékoztatást is) sikerülni fog a „könyvtárügy” szőnyege alá söpörni. Évtizedes dokumentációs-információs gyakorlatomra hivatkozva engedtessek meg, hogy ebben ne higgyek, már csak azért sem, mert nem sikerült ez – hála az istennek – az ötvenes években a szovjet tanácsadóknak sem, akik pedig ezt javasolták. A gazdasági hanyatlás elmúltával

a szakirodalmi információügy jelentősége ugrásszerűen meg fog nőni, fontossága sok esetben túlmutat a könyvtárügyén. Ezt a lapnak illenék figyelembe venni. Különösen azért, mert élő példái már most kirajzolódnak, még mindig van példa különösebb könyvtári háttérrel nem rendelkező kutatók, tudósok esetében kimagasló színvonalú szakirodalmi tématanulmányok készítésére (a legekleltásabb illusztrációja ennek *Orosz Éva: Egészségügyi rendszerek és reformtörvények* c. dolgozata, amelyet a korábban reformkommunisták, most az SZDSZ által patronált csoport gondozott). A dolgozat mintaszerű, kövételre érdemes.

5. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztőségének tagjai azzal verhetnék vissza – könnyűszerrel – javaslatimat, észrevételeimet, hogy megvalósításukra – terjedelem hiányában – nincs módjuk. Igazuk van, a terjedelem szabta szűk lehetőségek között, még a profil tisztázása esetén sem (amit jó volna az „általános nyilvános könyvtárak”-ra, ha már a közművelődési könyvtár fogalma helyett ezt a nyugatról átvett és kifogásolható meghatározást kell használni) futná a terjedelem arra, hogy a legszüksége-

sebb anyagokat leközzöljék. A következtetés: kedves lapalapító „atyák”, szíveskedjenek gondoskodni arról, hogy a terjedelem lényegesen növelhető legyen. Enélkül ugyanis nem képzelhető el, hogy eleven, a szakma gondjairól tudósító és ugyanakkor (ami kevésbé fontos) a könyvkínálat javáról számot adó (a vásárlást befolyásoló) lap keletkezzenek.

6. Végül: essék szó a lap külalakjá-

ról is. A mai könyvtáros – legalábbis reményeim szerint – újszerű, minden tekintetben modern könyvtárat szeretne, még akkor is, ha jelen pillanatban nincs erre lehetősége. Bízunk azonban abban, hogy előbb-utóbb sikerül erre, szert tennie, állomány és berendezés tekintetében egyaránt. Ehhez azonban a biztatást nem neoantik, klasszicista folyóiratfedél (borítólap) ad (főként nem gyermekka(ó) színekkel), hanem modern tervezésű borító, amihez persze más (merészebb) formátum is kellene. Ugyanez vonatkozik egyébként a folyóirat belsejére, ami – ha megváltozik a formátum – bátrabban élhetne a tipográfiai tervezés korszerűbb, figyelemfelhívóbb eszközeivel (lapszélíg kihajtott illusztrációk, modernebb betűtípusok stb.)

A szerző-hozzászóló elnézést kér az olvasótól, úgy véli azonban, hogy vénséges vén könyvtáros-informatikus létére sem hagyhatja szó nélkül a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* első számának megjelenését. Még ha olyannyira ünnepélyes alkalom is. Az ügy, közös ügyünk, megéri.

Zircz Péter

Mese- és versíró pályázat gyerekeknek

Az FSZEK Gyermekkönyvtáros műhelye és a Magyar Televízió Cim-bora műsora pályázatot hirdet általános iskolás korú gyerekek számára. Pályázni lehet saját mesékkal és versekkel, amelyeket a gyermekkönyvtárakon keresztül és egyénileg is lehet továbbítani a következő címre:

CIMBORA c. műsor, Magyar Televízió, Bp. Pf. 1810

Beküldési határidő 1993. április 30.

Kérjük a gyermekkönyvtáros kollégákat, hogy felhívásunkat tegyék közre saját könyvtárukban és propagálják a környező iskolákban. Segítsenek az alkotásokat összegyűjteni és továbbítani.

A pályázatra beérkező gyermekalkotásokat a mai magyar irodalom egy kiváló képviselőjéből, gyermekkönyvtárosokból, pedagógusokból és könyvszakértőkből álló zsűri értékeli. Az egyéni helyezettek nagy értékű könyvjutalomban részesülnek. Az értékes alkotásokból kötetet állítanak össze a meghirdetők.